

A KÖZOKTATÁS INDIKÁTORRENDSZERE 2023

SZEMELVÉNYEK

HUN-REN
Közgazdaság - és Regionális
Tudományi Kutatóközpont

Szerkesztette: Varga Júlia

A kötet szerzői

Hajdu Tamás

Hermann Zoltán

Horn Dániel

Hőnich Heléna

Varga Júlia

Kutatási asszisztens: Herskovits Dávid

A Közoktatás indikátorrendszere 2023 kötet internetes elérhetősége:

https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/05/Indikatoroktet_2023.pdf

Technikai útmutató a közoktatás indikátorrendszere 2023 című kiadványhoz kötet internetes elérhetősége

https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/05/Technikai_utmutato_2023.pdf

A kiadvány megjelenését támogatta a Magyar Tudományos Akadémia

Tartalom

Bevezetés.....	3
1. A fiatalok végzettségének és közoktatási részvételének változása.....	5
2. A halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók iskolái.....	13
3. Az egyházi iskolák változó szerepe az iskolarendszerben.....	21
4. A középfokú jelentkezési és továbbtanulási arányok változása.....	26

Bevezetés

Ez a kiadvány *A közoktatás indikátorrendszere 2023* indikátorai közül emel ki néhányat és egy-egy problémakör köré csoportosítva mutatja be őket. A szemelvények segítségével azt kívánjuk illusztrálni, hogy az indikátorkötet indikátorai lehetőséget adnak arra, hogy a közoktatási rendszerben zajló változásokat több indikátor segítségével vizsgáljuk, valamint azt, hogy önmagában egy-egy indikátor nem feltétlenül elegendő annak megítéléséhez, hogy milyen változások, trendek figyelhetők meg az oktatási rendszerben, több indikátor segítségével viszont jobban követhetőek a folyamatok.

A közoktatás indikátorrendszere 2023 című kiadvány az ötödik kiadása a KRTK Közgazdaság-tudományi Intézetében kidolgozott és 2015 óta két évente rendszeresen megjelenő indikátorrendszernek. Az indikátorrendszert azzal a céllal dolgoztuk ki, hogy létrejöjjön Magyarországon egy rendszeres kiadvány, amely egyaránt alkalmas arra, hogy a szakpolitikai döntéshozók könnyen és pontosan tájékozódjanak a közoktatás aktuális állapotáról, illetve trendjeiről, és hogy az érdeklődő szakértő és nem szakértő közönség megismerje a magyar közoktatást jellemző legfontosabb mutatókat.

A 2015. évi, első kiadása óta az indikátorrendszer minden kiadása azonos felépítést követ, a mutatók négy nagy csoportját tartalmazza:

- A) A kontextusindikátorok csoportjába olyan mutatószámokat választottunk, amelyek az iskolai eredményességre ható, de az oktatáspolitikai, vagy az iskolák által nem befolyásolható társadalmi környezetet írják le.
- B) A ráfordításindikátorok a pénzügyi és egyéb ráfordításokat jellemzik. Olyan tényezőket írnak le, amelyek az oktatáspolitikai eszközeivel befolyásolhatók.
- C) A folyamatindikátorok az oktatás belső eredményeiben mutatkozó különbségek megértését segítik elő. Az e csoportba gyűjtött mutatók leírják az oktatási hozzáférést és részvételt, az iskolarendszeren belüli továbbhaladást és lemorzsolódást. Emellett többféle szempont szerint jellemzik a tanulási környezetet, bemutatják az intézményhálózatot, és vizsgálják az oktatás minőségét is.
- D) Az eredményindikátorok, az oktatási rendszer belső és külső eredményességét jellemzik.

Az indikátorok több szinten mutatják be a közoktatás helyzetét: az országos átlag mellett a fenntartók szintje, az oktatási programok/iskolatípusok, megyék, településtípusok szerint is információhoz juthat az olvasó. Emellett több olyan indikátor is szerepel a kiadványban, mely a magyar iskolarendszer teljesítményét a nemzetközi adatokkal hasonlítja össze. Számos indikátort ismertetünk az általános iskolákra vonatkozóan a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya szerinti bontásban. Az adattáblák, melyek esetenként a részletesen bemutatottnál többféle bontást is tartalmaznak, letölthetőek a kötetben elhelyezett internetes hivatkozásokról magyar és angol fejlecekkel egyaránt.

A kötetet, az előző kiadásokhoz hasonlóan, kiegészíti a *Technikai útmutató a közoktatás indikátorrendszere 2023 című kiadványhoz* című külön kiadvány, amely részletesen ismerteti a számítási módszertant, és bemutatja az indikátorokhoz felhasznált adatok pontos forrását, így szükség esetén az indikátorok értékei rekonstruálhatók.

Az indikátorok zömét minden kiadás tartalmazza, ezért, a korábbi kiadványok adataival kiegészítve a legtöbb indikátor értékének változását csaknem 20 éven keresztül, a 2003 és 2022 közötti időszakra vonatkozóan kísérhetik nyomon az olvasók. A 2023. évi kötet az indikátorok 2010 és 2022 közötti évekre vonatkozó adatait mutatja be. A 2020 utáni évekre, sajnos nem minden indikátor értékét lehetett kiszámolni a szakképzést nyújtó középfokú intézményekre. A korábbi, 2021. évi kötetben még egyáltalán nem tudtuk közölni az indikátorok egy részének értékeit ezekre az iskolákra, mivel a 2019. évi szakképzési törvény hatályba lépésével a szakképző iskolák az akkor még az Emberi Erőforrások Minisztériuma által felügyelt köznevelési intézményekben folyó KIR-STAT statisztikai adatszolgáltatásból átkerültek az Innovációs és Technológiai Minisztérium által felügyelt adatgyűjtési rendszerbe. 2021-ben még nem álltak rendelkezésünkre a szakképzési információs rendszer (SZIR) adatgyűjtéséből adatok. Jelen kiadványban már a SZIR adatgyűjtés adatai egy részét is fel tudtuk dolgozni. Az új adatgyűjtésnek ugyanakkor korlátai vannak, ami nem teszi lehetővé valamennyi korábbi indikátor értékeinek kiszámítását a szakképzést nyújtó középfokú iskolákra.

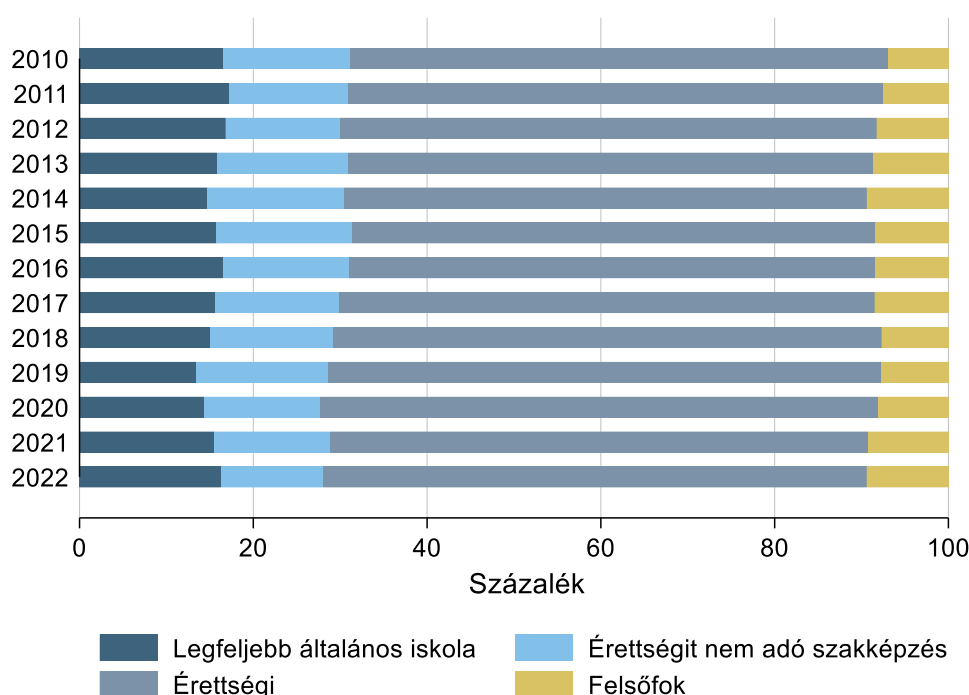
A szemelvényekben most négy témaköröt emeltük ki: (1) a fiatalok végzettségének és közoktatási részvételének változását, (2) a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók iskoláinak jellemzőit, (3) az egyházi iskolák változó szerepét a közoktatásban és (4) a középfokú jelentkezési és továbbtanulási arányok változásának kérdését. A szemelvényekben csak néhány problémakör kiemelésére van lehetőség. Maga a teljes kiadvány 95 indikátort tartalmaz.

1. A fiatalok végzettségének és közoktatási részvételének változása

Az iskolai végzettség az oktatási rendszerek külső eredményességének egyik mércéje. A végzettség szintje jelentős hatást gyakorol az egyének életminőségére, munkaerőpiaci helyzetére, munkalehetőségeire, kereseteire. Az iskolai végzettség és a munkaerőpiaci helyzet szoros korrelációban állnak egymással. A középfokú (nemzetközi besorolás szerint az úgynevezett felső középfokú ISCED3) oktatásban megszerzett készségeket és kompetenciákat, a középfokú végzettséget egyre általánosabban a sikeres munkaerő-piaci belépéshez szükséges minimumkövetelménynek, valamint a továbbtanulás és a sikeres élet alapjának tekintik. Ez az oka annak, hogy az Európa Unió egyik stratégiai célja is a fiatalok között a legalább felső középfokú végzettséget elértek arányának növelése.

Magyarországon a legalább középfokú végzettségű 20-24 éves fiatalok aránya 2010 és 2019 között 83,5 százalékról 87 százalékra nőtt, majd csökkenni kezdett és 2022-ben alig haladta meg a 2010-ben mért szintet, 83,7 százalék volt (1. ábra). A legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya pedig ennek megfelelően először 2010 és 2019 között kisebb hullámmal 16,5 százalékról 13,3 százalékra csökkent, majd 2019 után nőni kezdett, 2022-ben majdnem ugyanakkora volt, mint 2010-ben, 16,3 százalék.

1. ábra: A 20–24 éves népesség százalékos megoszlása legmagasabb végzettség szerint (2010–2022)

A D2.6. indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.6.xlsx>

A fiatalok végzettség szerinti megoszlása egy adott pillanatban megfigyelhető állapotot rögzít. Az iskolai végzettség, különösen a fiatalok végzettsége időben változik, hiszen a fiatalok még további tanulmányokat folytathatnak, újabb végzettséget szerezhetnek.

Ezt a hatást igyekeznek megragadni a korai iskolaelhagyók aránya, tehát azoknak a 18–24 éves fiataloknak az aránya, akiknek általános iskolai vagy annál alacsonyabb végzettségük van, és nem vesznek részt sem iskolarendszerű, sem iskolarendszeren kívüli képzésben. Azok a fiatalok, akik 24 éves korukra sem szereztek középfokú végzettséget, és nem is folytatnak tanulmányokat, nagy valószínűséggel megmaradnak a középfokúnál alacsonyabb végzettségűek között. Empirikus tapasztalatok szerint e csoport jelenlegi és jövőbeli munkaerőpiaci esélyei nagyon kedvezőtlenek, ők vannak a leginkább kitéve annak a veszélynek, hogy nem találnak állást, és a későbbi képzési lehetőségeket is csak nagyon korlátozottan tudják kihasználni, ezért alkalmazkodóképességük is korlátozott. Arányuk csökkentése ezért az egyén és a társadalom szempontjából is rendkívül fontos lenne.

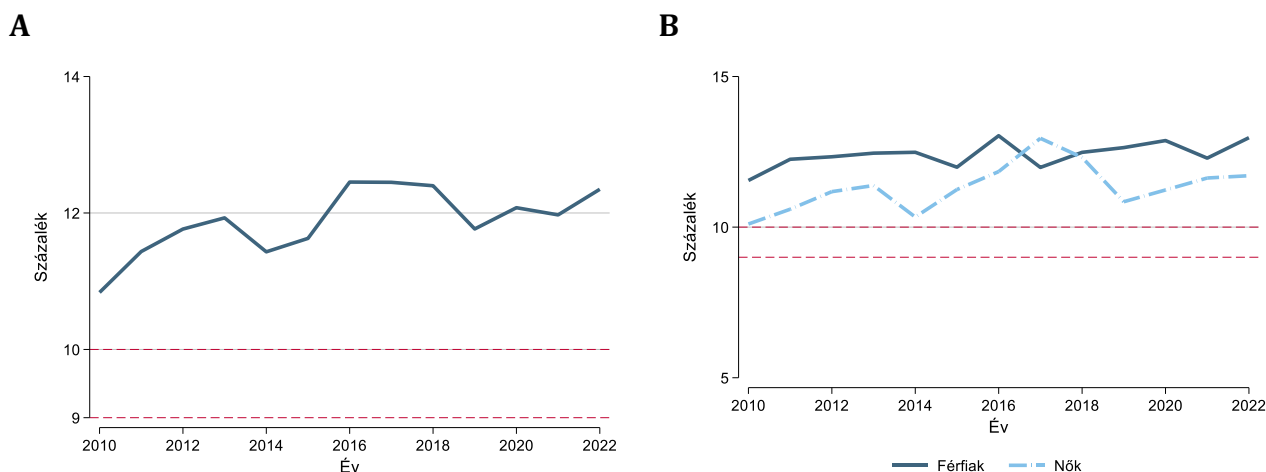
Az EU először, 2010-ben¹ megfogalmazott stratégiai célja a korai iskolaelhagyók arányának 10 százalékra csökkentése volt 2020-ig. Mivel az EU27 átlagában 2020-ig 9,7 százalékra sikerült csökkenteni az arányt, újabb célértéket határoztak meg, a korai iskolaelhagyók arányának 9% alá csökkentését 2030-ig.²

Magyarországon a korai iskolaelhagyók aránya 2010 és 2020 között mindvégig mindkét célértéknél magasabb volt, és 2010 és 2022 között növekedett. Az arány 2010 és 2022 között a teljes 20-24 népességben 10,8 százalékról 12,4 százalékra nőtt (2. ábra **A** panel). A növekedés mindkét nem esetében megfigyelhető volt 2010 és 2022 között. Az időszak elején a nők között 2 százalékponttal kisebb volt a korai iskolaelhagyók aránya, mint a férfiak között (2. ábra **B** panel), és az első célértének megfelelő volt az arány. Majd, a nők körében – 2014 és 2019 kivételével – nagyobb mértékben növekedett az arány, ezért a nemek között 2010-ben megfigyelhető 2 százalékpontnyi különbség 2022-re 1 százalékpontra csökkent.

¹ Európa 2020. Stratégia az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedésért, COM (2010)2020. http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

² Fenntartható Európa 2030-ra. https://commission.europa.eu/publications/sustainable-europe-2030_hu

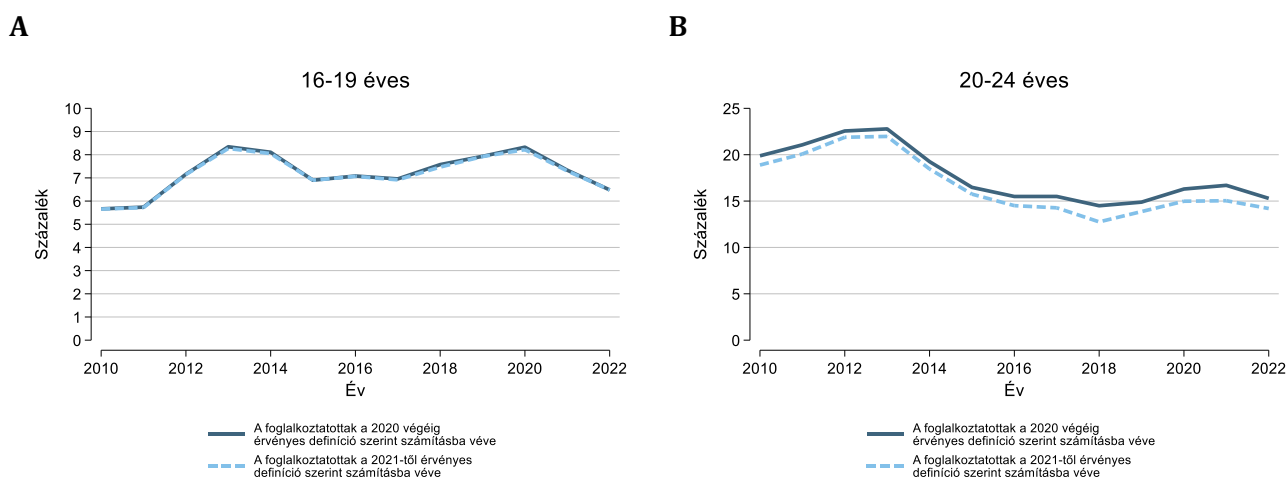
2. ábra: A korai iskolaelhagyók százalék aránya összesen és nemek szerint (2010–2022)

A D2.5. indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.5.xlsx>

A későbbi munkaerőpiaci sikeresség szempontjából legveszélyeztetettebb csoport arányának alakulását mutatja be, a nem dolgozó és nem is tanuló fiatalok aránya (NEET), tehát azoknak a fiataloknak az aránya, akik nem foglalkoztatottak, és nem is vesznek részt sem iskolarendszerű, sem iskolarendszeren kívüli képzésben. Ezt az indikátort itt a 16-19 és a 20-24 évesekre mutatjuk be (a kötetben a 25-29 évesekre is közöljük az adatokat). Az arányt az időbeni összehasonlítás biztosítására a teljes időszakra kétféle módon is bemutatjuk, úgy, hogy a foglalkoztatottak 2020-ig érvényes, és úgy, hogy a 2021-től érvényes definíciója³ szerint számítottuk ki a NEET arányt.

3. ábra: A nem dolgozó nem tanuló fiatalok százalékaránya a 16-19 évesek és 20-24 évesek között (2010–2022)

A D2.4. indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.4.xlsx>

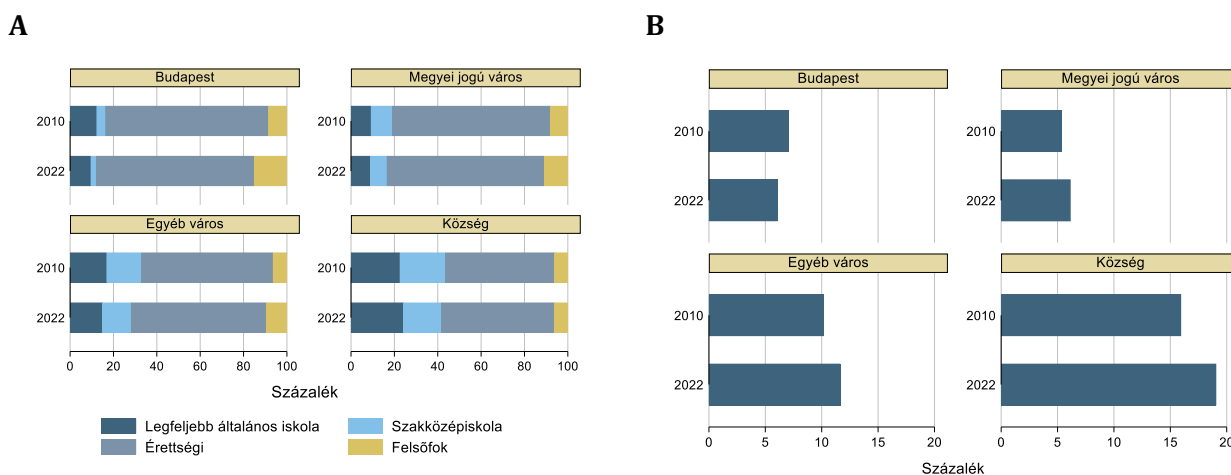
³ Lásd erről a teljes kötetben az V. számú szövegdozst.

A 16-19 évesek között 2010 és 2013 között a nem dolgozó s nem is tanuló fiatalok aránya 5,7 százalékról 8 százalék feletti arányra nőtt, majd hullámvész után 2022-ben 6,5 százalékos szintre jutott. A 20-24 éves korcsoportban 2013 és 2018 között csökkent a nem dolgozó és nem is tanuló fiatalok aránya, majd ezt követően emelkedni kezdett az arány. 2021-ben, ha a NEET arány kiszámítását a foglalkoztatottak számát a 2020 végéig érvényes, régi definíció szerinti vesszük figyelembe a 20-24 évesek 17 százaléka nem tanult és nem is dolgozott, 2022-ben 15,3 százalékkuk. A foglalkoztatottak számának az új definíció szerinti adatainak felhasználásával számított NEET arány valamivel kisebb volt, 2022-ben 14,2 százalék volt

A fiatalok végzettség szerinti összetételében, a korai iskolaelhagyók és a NEET arányok változásában nagyon komoly területi különbségeket látunk, akár településtípusok, akár megyék szerint vizsgáljuk a változásokat.

Budapesten a legiskolázottabb a 20-24 éves népesség és (4. ábra A panel), itt a legkisebb a korai iskolaelhagyók aránya (4. ábra B panel). A legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya a községekben nőtt meg 2010 és 2022 között 22,5 százalékról 24,3 százalékra. A korai iskolaelhagyók aránya Budapest kivételével minden településtípusban nőtt. Az arány szintje a községekben volt a legnagyobb, és az arány növekedése is itt volt a legnagyobb, 2010 és 2022 között 3 százalékponttal nőtt, 16 százalékról 19 százalékra.

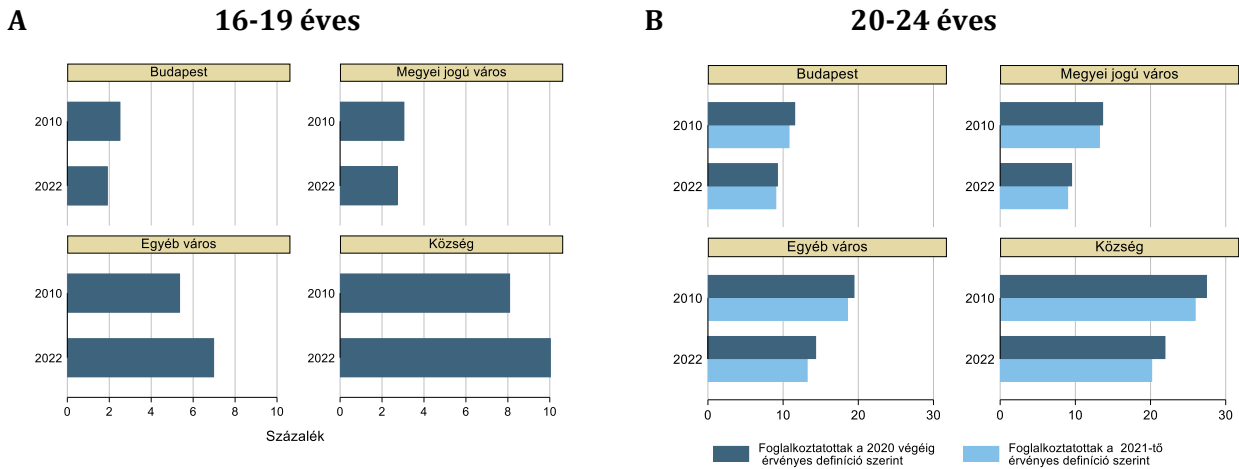
4. ábra: A 20-24 éves népesség százalékos megoszlása legmagasabb végzettség szerint és a korai iskolaelhagyók aránya településtípusonként, 2010 és 2022

A D2.6. indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.6.xlsx>

A nem tanuló és nem dolgozó fiatalok aránya a 16-19 évesek között Budapesten és a megyei jogú városokban csökkent (5. ábra A panel), az egyéb városokban és a községekben ugyanakkor komoly növekedést látunk. A városokban a 2010-es 5 százalékról 2022-re 7 százalékra nőtt, a községekben 8 százalékról 10 százalékra nőtt a nem dolgozó és nem is tanuló 16-19 éves fiatalok aránya. Vagyis, a városokban és a községekben nagyobb és növekvő arányban nem tudnak a munkaerőpiacra lépni a 16-19 éves nem tanuló fiatalok. A 20-24 évesek korcsoportjában csekély mértékben csökkent a NEET fiatalok aránya minden településtípusban (5. ábra B panel).

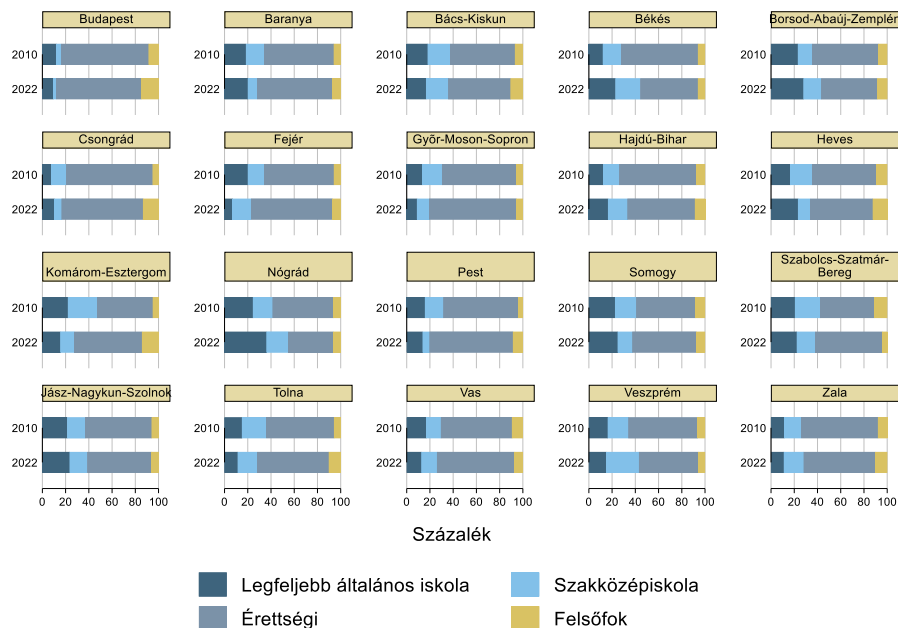
5. ábra: A 16-19 és a 20-24 évesek között a nem dolgozó és nem is tanuló (NEET) fiatalok aránya településtípusonként, 2010 és 2022

A D2.4.indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.4.xlsx>

A fiatalok iskolázottság szerinti megoszlásában nőttek a különbségek 2010 és 2022 között. 2010 és 2022 között a megyék egyik felében eltérő kiinduló szintekről csökkent a legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya (Fejér, Komárom-Esztergom, Győr-Moson-Sopron, Vas, Tolna, Budapest, Pest) a másik felében pedig növekedett (Nógrád, Békés, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Csongrád, Somogy) esetenként nagyon jelentős mértékben. Nógrád megyében 12 százalékpontos volt a növekedés, Békés megyében 11 százalékpontos, miközben Fejér megyében 12 százalékpontos csökkenést láttunk (6. ábra).

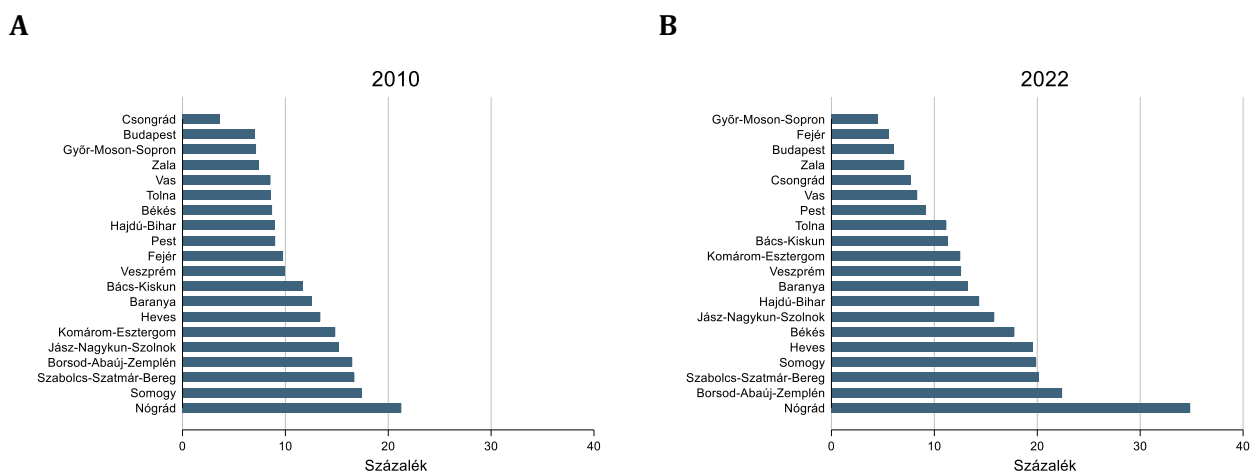
6. ábra: A 20–24 éves népesség százalékos megoszlása legmagasabb végzettség szerint megyénként, 2010 és 2022

A D2.6. indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.6.xlsx>

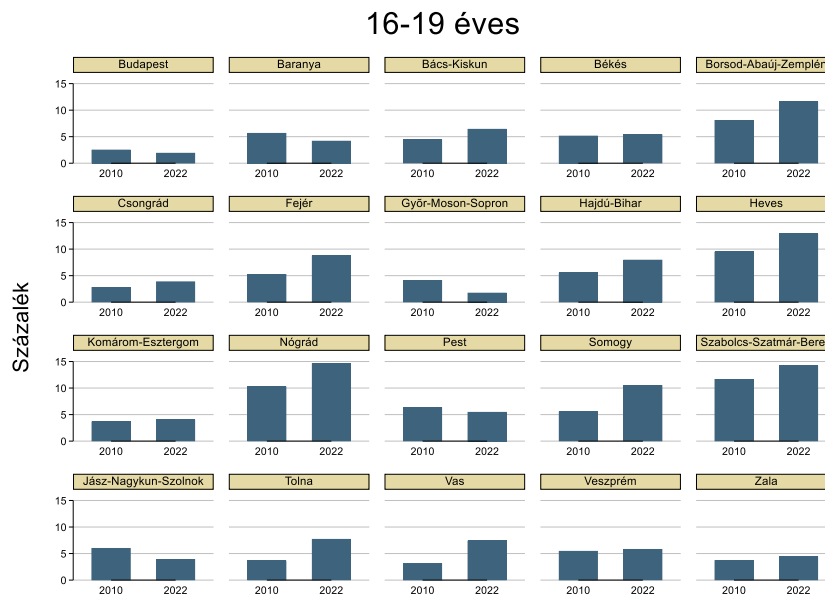
Hasonlóan nagy és növekvő különbségeket lehetett megfigyelni a megyék között a korai iskolaelhagyók arányában és az arány változásában (7. ábra). A megyék egy részében a már 2010-ben is magas arány 2022-re extrém módon megnőtt. Így Nógrád megyében, ahol 13 százalékponttal nőtt a korai iskolaelhagyók aránya, 2022-ben már 35 százalék volt.

7. ábra: A korai iskolaelhagyók aránya megyénként, 2010 és 2022

A D2.5. indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.5.xlsx>

8. ábra: A 16-19 nem dolgozó és nem is tanuló (NEET) fiatalok aránya megyék szerint, 2010 és 2022

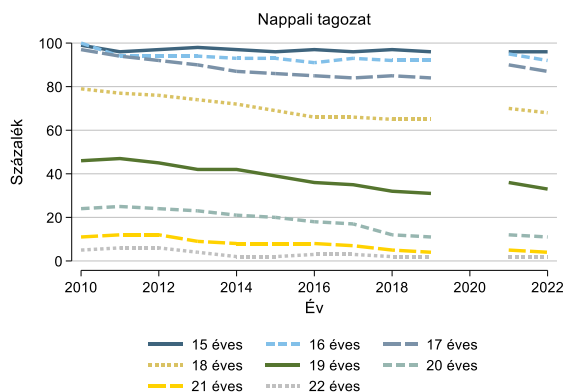

A D2.4.indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.4.xlsx>

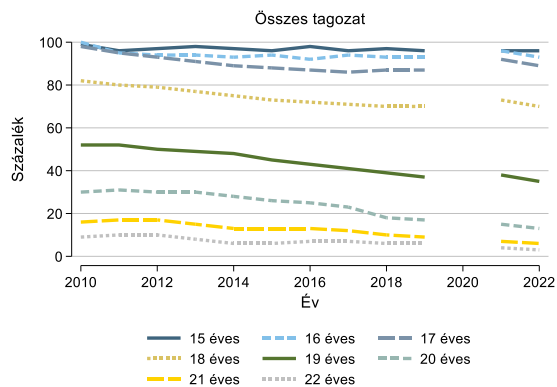
A 16-19 éves nem dolgozó és nem is tanuló fiatalok aránya öt megye kivételével (Győr-Moson-Sopron, Jász-Nagykun-Szolnok, Baranya, Pest, Budapest) minden megyében nőtt 2010 és 2022 között (8. ábra). Nem csak azokban a megyékben volt komoly növekedés a NEET arányban, ahol már korábban is az átlagosnál nagyobb arányban nem dolgoztak és nem is tanultak a fiatalok, mint például Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, hanem azoknak a megyéknek egy részében is, ahol 2010-ben még az átlagnál kisebb volt az arány. Így például jelentős növekedést látunk Somogy megyében, ahol az arány kétszeresére nőtt, 5 százalékról 10 százalékra, vagy Vas megyében, ahol 3 százalékról több mint 7 százalékra nőtt az arány 2010 és 2022 között.

9. ábra: A középiskolás korú népesség részvételi aránya a közoktatásban korévenként (2010–2022)

A

B

A C1.2. indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.2.xlsx>

Mindhárom mutató alakulása (a végzettség szerinti összetétel, a korai iskolaelhagyók aránya és a NEET arány is) összefügg, kiegészítve a fiatal népesség közoktatási részvételi arányának változásaival (9. ábra). 2010 után a középfokú oktatási részvétel jelentősen csökkent a 16 évesek esetében is, a 17, 18, 19 és 20 évesek körében pedig a részvételi arány 10–15 százalékponttal esett vissza 2011 és 2019 között (9. ábra). A nappali tagozatos részvételi arányok mellett az alacsony szintű nem nappali középfokú oktatási részvétel is csökkent. A csökkenés feltehetőleg több fontos oktatáspolitikai változás hatását tükrözi. Egyfelől a tankötelezettségi korhatár 18-ról 16 évre csökkent a 2012 őszi közepfokú oktatásba belépő korosztálytól kezdve. Ugyanakkor rövidebb lett a képzési idő is az érettségit nem adó szakképzésben. A 2013/14-es tanévtől megszűnt a 4 éves képzés, és kötelezővé vált a 3 éves képzési forma. Végül a Híd programok megjelenése is hatással lehetett a részvétel alakulására. A részvételi arányok 2020 utáni változásai sem utalnak arra, hogy a következő években azt várhatnánk, hogy jelentősen javul majd a fiatalok között a középfokúnál alacsonyabb végzettségűek vagy a korai iskolaelhagyók, vagy a NEET arány, bár egyelőre nehéz megítélni, hogy a szakképző iskolákba járó diákok számában és ennek eredményeként a részvételi arányokban jelentkező legutóbbi változások mennyiben a szakképzésre vonatkozó statisztikai adatgyűjtés 2020 utáni változásából fakadnak, illetve mennyiben mutatják a valós változásokat.

2. A halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók iskolái

Az oktatással foglalkozó nemzetközi összehasonlító vizsgálatok visszatérő eredménye az, hogy Magyarországon a családi háttér iskolai sikerességet meghatározó szerepe rendkívül erős. A kedvezőbb családi háttérrel rendelkezők lényegesen nagyobb eséllyel nyújtanak jó teljesítményt az iskolában és érnek el magasabb iskolai végzettséget. A kedvezőtlenebb családi háttérből érkező tanulók hátrányait a magyar iskolarendszer kevésbé képes kompenzálni és enyhíteni, mint más európai országok iskolarendszerei. Bátran állíthatjuk, hogy a magyar iskolarendszer e jellegzetessége közismert. Ugyanakkor, hogy pontosan miért nem képes betölteni az iskolarendszer azt a funkciót, amit a társadalom jogosan elvárna tőle, kevésbé világos.

A következőkben az indikátorkötetből szemezgetve próbálunk olyan jellegzetességeket felvillantani, amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy az iskolák képesek-e a társadalmi hátrányokat enyhíteni vagy sem. Az alapfokú képzésre koncentrálna alapvetően azt vizsgáljuk, hogy mi jellemzi azokat az iskolákat, ahol a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók kisebb, illetve nagyobb arányban tanulnak. Ennek a rövid írásnak nem célja, hogy teljeskörűen bemutassa, és magyarázatot adjon arra, hogy miért sokkal sikeresebbek a kedvezőbb családi környezetből jövő diákok, ez egy tudományos kutatás feladata lehetne. Ugyanakkor bemutatunk néhány olyan szempontot, amelyek egy ilyen kutatást motiválhatnak, illetve kiindulópontjaiként szolgálhatnak.

Kik számítanak halmozottan hátrányos helyzetű tanulónak?

Az 1997. évi XXXI. törvény szerint *hátrányos helyzetű* az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az alábbi körülmények közül egy fennáll:

- a) a gyermeket nevelő mindkét szülő, a gyermeket egyedül nevelő szülő vagy a gyám legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik,
- b) a gyermeket nevelő szülők bármelyike vagy a gyám aktív korúak ellátására jogosult, vagy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontját megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskereső volt,
- c) szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben vagy félkomfortos, komfort nélküli vagy szükséglakásban, illetve olyan lakáskörülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek.

Halmozottan hátrányos helyzetű

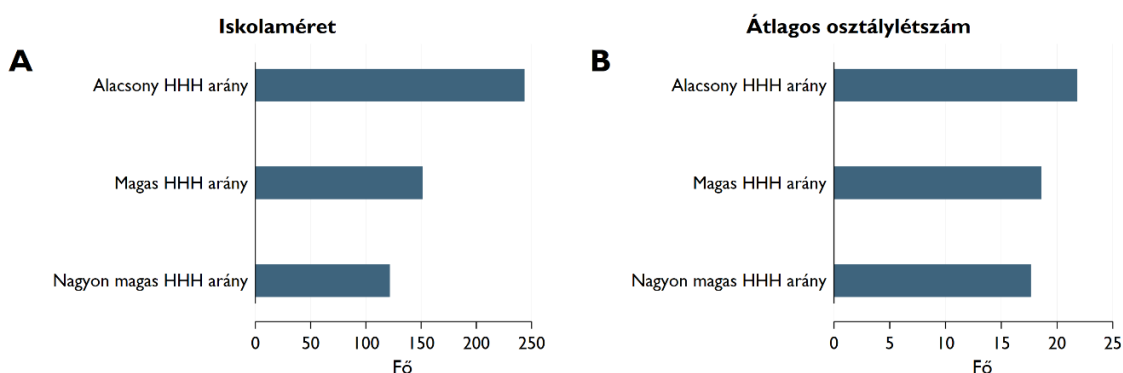
- a) az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében a hátrányos helyzetet meghatározó körülmények közül legalább kettő fennáll,
- b) a nevelésbe vett gyermek,
- c) az utógondozói ellátásban részesülő és tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.

Az alapfokú iskolákat három csoportba soroljuk a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya alapján. Alacsony HHH tanulói arányúnak nevezzük azokat az iskolákat, ahol az 1.-8. évfolyamokon a HHH tanulók aránya az adott tanév országos átlagánál (ami például 6,2 százalék volt az alapfokú oktatásban a 2022/2023-as tanévben) nem magasabb. Magas HHH tanulói arányú az az iskola, ahol a HHH tanulók aránya az országos átlag 1-4-szerese. Végül nagyon magas HHH

tanulói arányú az az iskola, ahol a HHH tanulók aránya az országos aránynál legalább 4-szer magasabb. A 2022/2023-as tanévben utóbbi iskolákban tanult az 1-8. évfolyamos HHH tanulók 62 százaléka, míg a nem HHH tanulók esetében ez az arány mindössze 4 százalék.⁴ Ezzel szemben az alacsony HHH tanulói arányú iskolákba csupán a HHH tanulók 12 százaléka járt, míg itt tanult a nem HHH tanulók 84 százaléka. Mindez azt jelenti, hogy bár nem egyéni szinten vizsgáljuk azt, hogy a HHH és nem HHH tanulók milyen jellemzőkkel bíró iskolákba járnak, milyen körülmények között tanulnak, a három iskolakategória mégis jól tükrözi a különböző családi háttérű tanulók iskolai/tanulmányi tapasztalatait.

Minél magasabb a HHH tanulók aránya egy alapfokú képzést nyújtó iskolában, annál alacsonyabb az átlagos tanulói létszám az 1-8. évfolyamokon (10. ábra). A nagyon magas HHH-arányú iskolák nagyjából feleakkora méretűek, mint az alacsony HHH-arányú iskolák. De nem csak a tanulók összlétszáma kisebb, hanem az osztályok átlagos létszáma is. Azaz a HHH tanulók nagyobb eséllyel járnak kisebb iskolákba és kisebb osztályokba is.

10. ábra: Átlagos iskola- és osztályméret (2022)

A C3.3. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.3.xlsx> és a C3.6. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.6.xlsx> indikátorok adatai alapján.

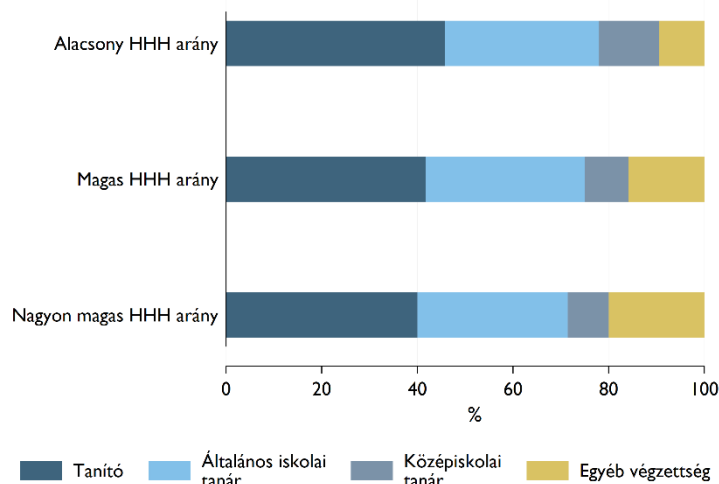
A 11. ábra azt mutatja be, hogy milyen végzettségi csoportokba tartoznak az adott típusú iskolában dolgozó pedagógusok. Azt látjuk, hogy minél nagyobb a HHH tanulók aránya egy iskolában, annál kisebb arányban dolgoznak ott jobban képzett pedagógusok. A magas HHH-arányú iskolában kisebb a tanítói, illetve az általános iskolai és a középiskolai tanár végzettségű pedagógusok aránya és magasabb az egyéb végzettséggel rendelkezőké. Ez utóbbi csoportba tartozik az alacsony HHH-arányú iskolák pedagógusainak 9,4 százaléka, míg a nagyon magas HHH-arányú iskolák pedagógusainak 20 százaléka.

A HHH tanulókat magasabb arányban tanító iskolák kedvezőtlenebb tanár- és oktatásminőségét jelzi az is, hogy ezekben az iskolákban lényegesen nagyobb az egyes szaktárgyakat szakos képesítés nélküli tanítók aránya és alacsonyabb idegennyelv-ismerettel rendelkező pedagógusok aránya (12. ábra). A nagyon magas HHH-arányú iskolákban az idegen nyelvet, természettudományi tárgyakat és matematikát tanítók között 22-25 százalék a megfelelő

⁴ Ha másképp nem jelezzük, akkor további ábrák és az adatok is a 2022/2023-as tanévre vonatkoznak.

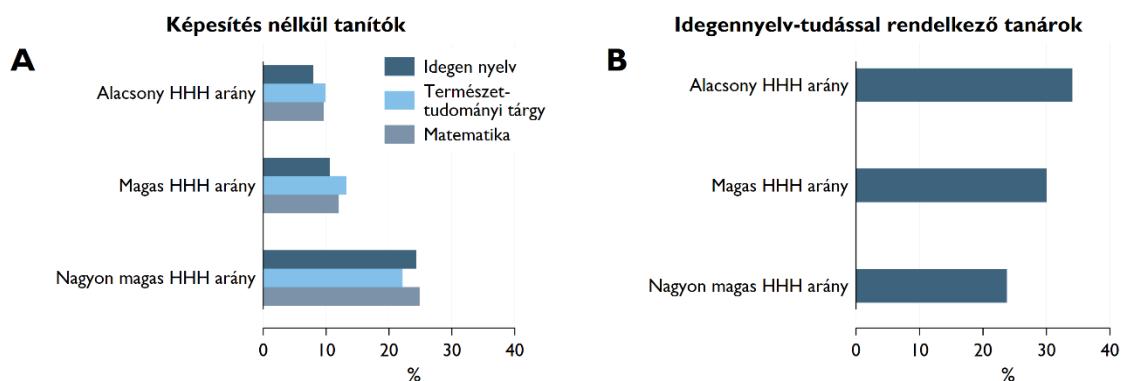
szakképesítés nélkül tanítók aránya, míg az alacsony HHH-arányú iskolákban ezek az arányok 8-10 százalék közöttiek. Idegen nyelvet az alacsony HHH-arányú iskolák pedagógusainak 34 százaléka beszél, míg a nagyon magas HHH-arányú iskolákban ennél 10 százalékponttal kisebb az idegennyelv-ismerettel rendelkező tanárok aránya.

11. ábra: A tanárok képzettsége (2022)

A B2.3. indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.3.xlsx>

12. ábra: Tanári minőség (2022)

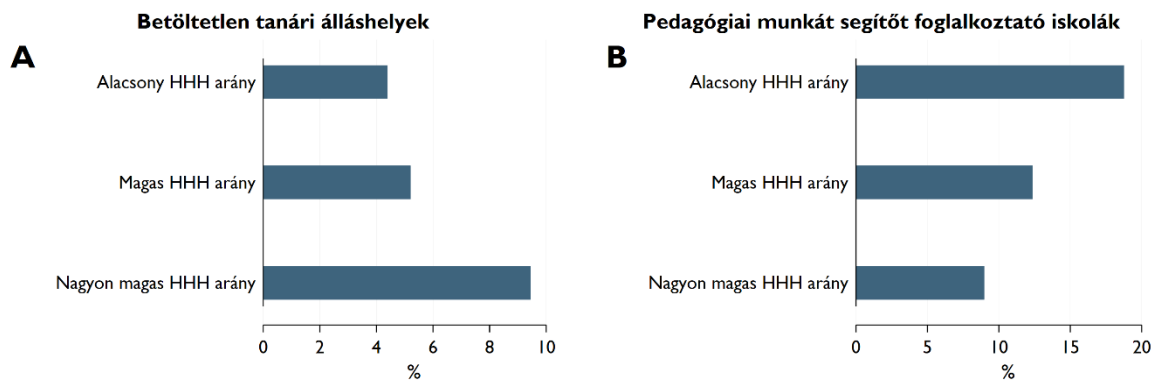

A C3.17. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.17.xlsx> és a C3.24. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.24.xlsx> indikátor adatai alapján

A magasabb HHH tanulói arányú iskolában a tanári álláshelyek betöltése is nehezebb és a pedagógiai munkát segítő alkalmazottakat is kisebb eséllyel foglalkoztatnak (13. ábra). A nagyon magas HHH-arányú iskolákban több mint kétszer nagyobb a betöltetlen pedagógus-álláshelyek aránya, mint az alacsony HHH-arányú iskolákban (9,5 százalék szemben a 4,4 százalékkal). Továbbá az előbbi iskolák feleakkora eséllyel foglalkoztatnak pedagógiai munkát közvetlenül segítő alkalmazottat (például pedagógiai asszisztent, könyvtárost, gyógypedagógiai

asszisztenst, szabadidő-szervezőt, pszichopedagógust, gyógytornászt) mint az alacsony HHH-arányú iskolák (9 százalék szemben a 18,8 százalékkal).

13. ábra: Betöltetlen álláshelyek és a pedagógiai munkát segítő alkalmazottak (2022)

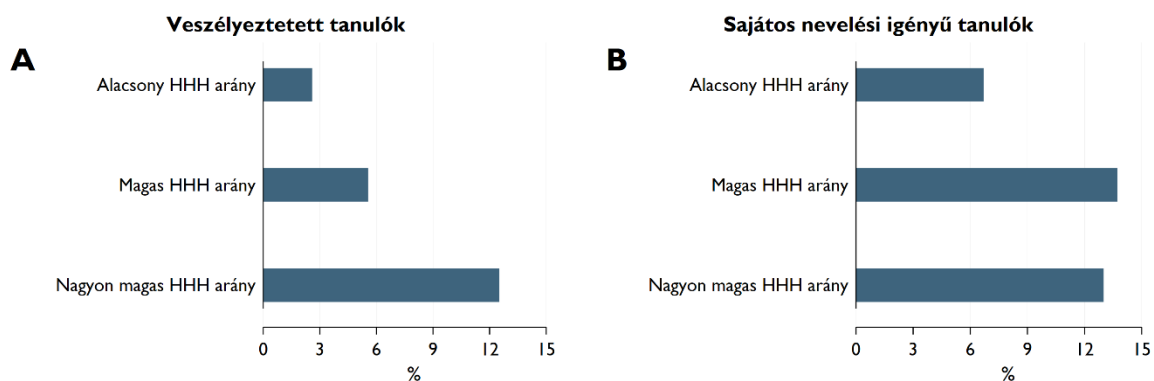

A B2.11. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.11.xlsx> és a B2.12. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.12.xlsx> indikátor adatai alapján

A HHH státusz meghatározását ismerve talán kevésbé meglepő, hogy a magasabb HHH-arányú iskolák tanulói kedvezőtlenebb családi környezetből érkeznek. Lényegesen magasabb például körükben a tanító, illetve az osztályfőnök megítélése szerint a családi körülmények miatt veszélyeztetett (alultáplált, otthoni bántalmazásnak kitett, elhanyagolt, drogfüggőség tüneteit mutató) tanulók aránya (14. ábra, **A** panel). Az alacsony HHH-arányú iskolák tanulói között ez az arány 2,6 százalék, míg a nagyon magas HHH-arányú iskolák esetében 12,5 százalék.

Ugyancsak magasabb a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók aránya is, de a tendencia ebben az esetben nem monoton (14. ábra, **B** panel). Sajátos nevelési igényű az a tanuló, aki mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartás-szabályozási zavarral) küzd. Azt látjuk, hogy az SNI tanulók aránya az alacsony HHH-arányú iskolákban 6,7 százalék, míg a magas HHH-arányú iskolákban 13,7 százalék, a nagyon magas HHH-arányú iskolákban azonban ez utóbbinál kissé alacsonyabb, 13 százalék. Bár nem kizárható, hogy ezeknek az arányoknak a relatív különbségei a sajátos nevelési igény valódi eloszlását tükrözik, talán még valószínűbb az, hogy a diagnosztizálás valószínűségében fennálló eltéréseket látjuk lecsapódni a megfigyelt arányokban.

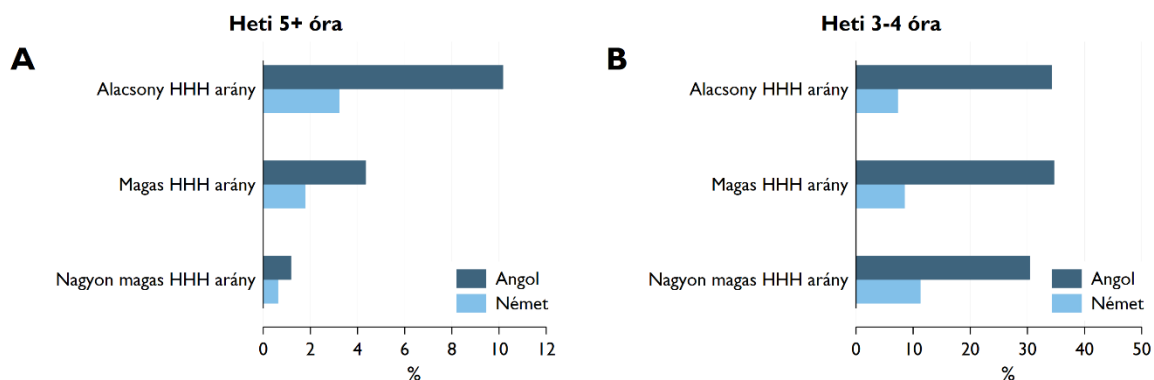
14. ábra: Veszélyeztetett és sajátos nevelési igényű tanulók (2022)

Az A2.4. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.4.xlsx> és az A2.5. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.5.xlsx> indikátor adatai alapján.

Nagy különbségek mutatkoznak a tekintetben is, hogy milyen tartalmú oktatáshoz férnek hozzá a különböző iskolák tanulói. Például minél magasabb egy iskolában a HHH tanulók aránya, annál alacsonyabb az idegen nyelvet intenzíven tanulóké (15. ábra). Ahol a HHH tanulók aránya nagyon magas, a heti 5 vagy több órában angolul tanulók aránya 1,2 százalék, szemben az olyan iskolákban mért 10,2 százalékkal, ahol a HHH tanulók aránya alacsonynak tekinthető. Utóbbi iskolákban még a heti 3-4 órában angolul tanulók aránya is meghaladja a nagyon magas HHH-arányú iskolákban mért arányt (34,3 százalék a 30,4 százalékkal szemben). Érdeemes kiemelni, hogy az angol nyelv esetében mutatkozó különbségek nem abból fakadnak, hogy a magasabb HHH-arányú iskolákban inkább más nyelveket tanulnak a diákok az angol helyett. A második leggyakrabban tanult német nyelv esetében nem látunk fordított irányú tendenciát.

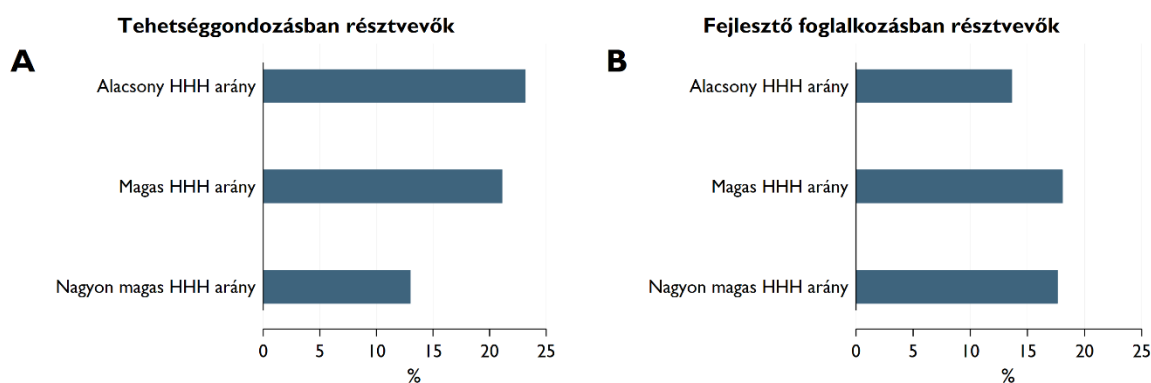
15. ábra: Nyelvtanulás (2022)

A C3.19. indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.19.xlsx>

A 16. ábra **A** panelje arra mutat rá, hogy a HHH tanulók kisebb eséllyel vesznek részt az iskolában a tehetséggondozásban. Tehetséggondozás alatt a tantervi keretben tartott (emelt szintű) pluszórákat értjük (például az alapóraszám fölötti nyelvórák, matematikaórák), amelyeket nem mindenki vesz igénybe. A nagyon magas HHH-arányú iskolákban a tehetséggondozásban részesülők aránya 13 százalék, míg az alacsony HHH-arányú iskolákban 23,2 százalék. Természetesen elképzelhető, hogy a magasabb HHH tanulói arányú iskolák diákjainak kevésbé tehetséggondozásra van szükségük, hanem inkább a kedvezőtlenebb családi helyzetükből származó hátrányok ledolgozását segítő fejlesztő foglalkozásokra. Ugyanakkor a 16. ábra **B** paneljén azt látjuk, hogy bár az alacsony HHH-arányú iskolákban részesülnek a tanulók legkisebb arányban fejlesztő foglalkozásban (13,6 százalék), a nagyon magas HHH-arányú iskolákban kissé alacsonyabb az indikátor értéke (17,6 százalék), mint a magas HHH-arányú iskolákban (18,1 százalék).

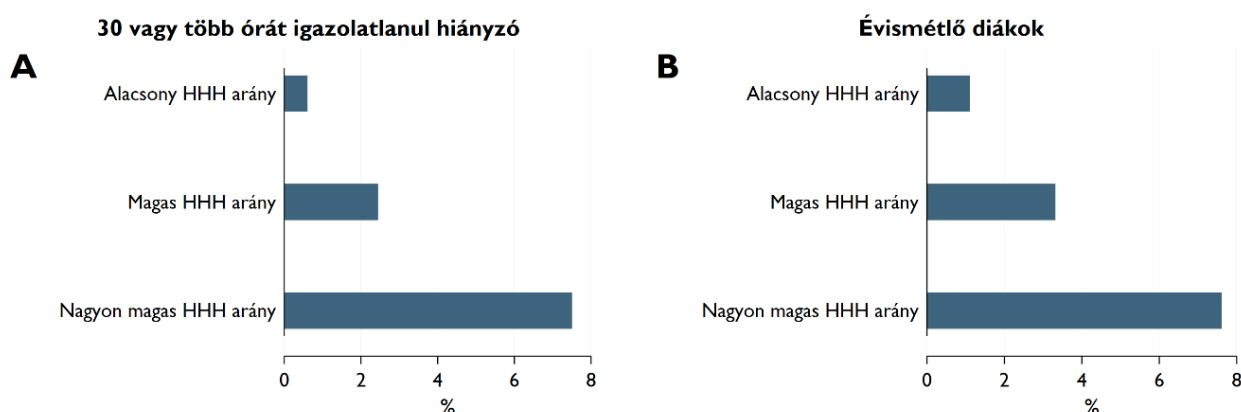
16. ábra: Tehetséggondozás és fejlesztés (2022)

A C3.22. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.22.xlsx> és a C3.21. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.21.xlsx> indikátor adatai alapján

A magasabb HHH tanulói arányú iskolákban jellemzőbb inkább az is, hogy a tanulók jelentős számú igazoltalan hiánnyal rendelkeznek. Az igazoltalanul 30 vagy több órát hiányzó tanulók aránya az alacsony HHH-arányú iskolákban 0,6 százalék, míg a nagyon magas HHH-arányú iskolákban 7,5 százalék (17. ábra, **A** panel). Ezzel arányosan alakul az évismétlő diákok aránya is: az alacsony HHH-arányú iskolákban tanulók 1,1 százaléka évismétlő, szemben a nagyon magas HHH-arányú iskolák 7,6 százalékos átlagával (17. ábra, **B** panel).

17. ábra: Hiányzás és évismétlés (2022)

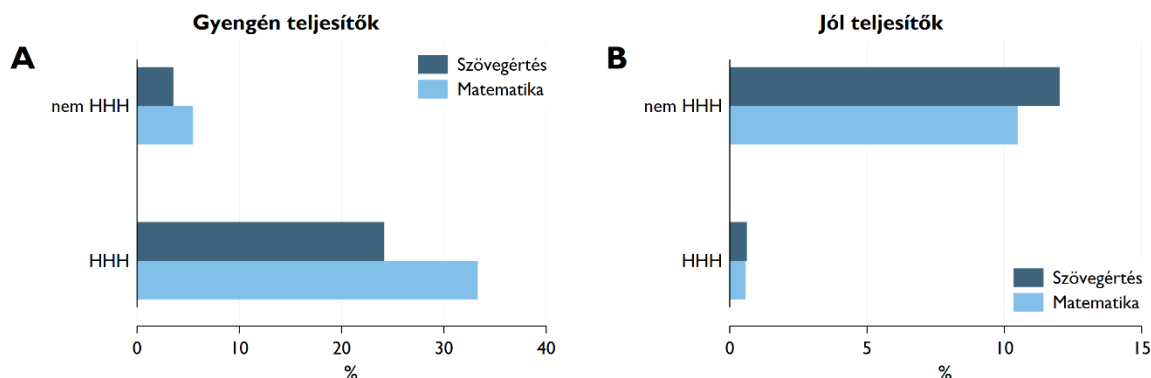

A C3.11. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.11.xlsx> és a C2.1. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.1.xlsx> indikátor adatai alapján.

Ennek a rövid áttekintésnek az utolsó ábrája kissé kilép az eddigi keretből és az iskolák helyett magukat a tanulókat vizsgálja. Az országos kompetenciamérés (OKM) matematika és szövegértés tesztpontszámai alapján mutatjuk be a 8. évfolyamra járó HHH és nem HHH tanulók körében a gyengén, illetve jól teljesítő tanulók arányát. Az OKM minden tanulót egy 0 és 7 közötti skálán osztályoz. Gyengén teljesítő tanulónak azt tekintjük, aki a 2. szint alatt teljesít, azaz a 0. vagy az 1. szinten van, jól teljesítőnek pedig azt tekintjük, aki az 5. szint felett teljesít, azaz a 6. vagy a 7. szinten van. Ezekre az indikátorokra az alapfokú oktatásban megszerzett tudás mutatóiként tekinthetünk, amelyek jelentős mértékben hozzájárulnak a későbbi iskolai és munkaerőpiaci pálya alakulásához.

Mindkét mutatóban drasztikus eltérés rajzolódik ki a HHH és nem HHH tanulók között (18. ábra). A szövegértésből gyengén teljesítő 8. osztályos HHH tanulók aránya 24,2 százalék, míg a matematika esetében 33,3 százalék. Ezzel szemben a nem HHH tanulóknak csupán 3,5 százaléka nyújt gyenge teljesítményt a szövegértés esetében és 5,5 százalékuk a matematika esetében. A jól teljesítők aránya a HHH tanulók között mindkét vizsgált területen mindössze 0,6 százalék, míg a nem HHH tanulók között 12 százalék a szövegértés és 10,5 százalék a matematika esetében.

18. ábra: Gyengén és jól teljesítő 8. évfolyamosok az országos kompetenciamérés tesztpontszámai alapján (2022)

A D1.2. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.2.xlsx> és a D1.4. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.4.xlsx> indikátor adatai alapján

Összességében azt látjuk tehát, hogy az alapfokú oktatásban részt vevő HHH tanulók lényegesen nagyobb eséllyel járnak olyan iskolákba, ahol alacsonyabb képzettségű tanárok tanítanak. Ezekben az iskolákban nagyobb problémát jelent a tanárhiány is: a megfelelő szakos tanár alkalmazása és az üres álláshelyek betöltése. A HHH tanulók kisebb eséllyel férnek hozzá a pedagógiai munkát segítők által nyújtott szolgáltatásokhoz is. Mindezeket a hátrányokat fokozza, hogy a magas HHH-arányú iskolák tanulói olyan családi környezetből érkeznek, ami nehezíti a tanulmányaikra való összpontosítást: lényegesen nagyobb a családi körülmények miatt veszélyeztetett tanulók aránya. Továbbá a sajátos nevelési igényű tanulók nagyobb arányának köszönhetően inkább igényelnek különleges bánásmódot, gyógypedagógiai és egyéb fejlesztést. Bizonyos indikátorok (pl. az idegennyelv intenzív oktatása) arra utalnak, hogy a magasabb HHH-arányú iskolákban megszerezhető tudás mértéke is alacsonyabb. Mindezek alapján talán kevésbé meglepő, hogy a HHH tanulók drámaian rosszabb teljesítményt nyújtanak az alapfokú képzés végén felvett teszteken, mint a nem HHH tanulók.

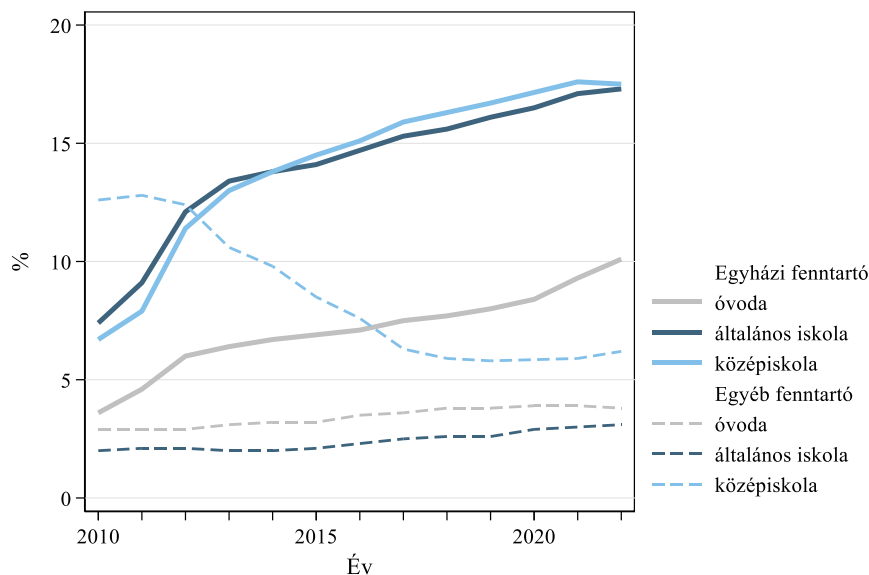
3. Az egyházi iskolák változó szerepe az iskolarendszerben

Az elmúlt évtizedben jelentősen változott az állami és a nem állami fenntartású iskolák aránya, szerepe az iskolarendszerben. Ebben a fejezetben ezeket a változásokat mutatjuk be vázlatosan, néhány szempontot kiragadva. Az alapvető tendenciák bemutatása után az egyházi fenntartású általános iskolákkal foglalkozunk részletesebben.

Az 19. és 20. ábra az egyházi és egyéb nem állami fenntartású intézményekben tanulók részarányának alakulását mutatja be oktatási szint és középfokú programtípus szerinti bontásban. A vizsgált időszakban az egyházi intézmények részesedése a közoktatásban komoly mértékben, több mint kétszeresére növekedett, az óvodai, alap- és középfokú oktatásban egyaránt. A növekedés legnagyobb része 2010 és 2013 között történt, de a növekvő trend, lassabb ütemben, ezután is folytatódott.

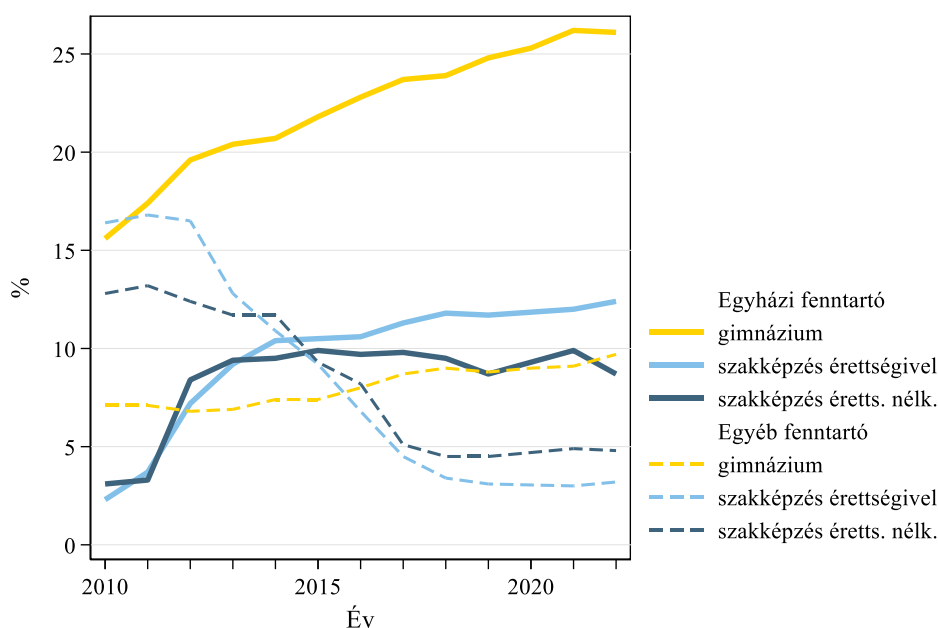
A gimnáziumok esetében 15-ről 25 százalékra nőtt az egyházi iskolák részesedése, az általános iskolai oktatásban, 7-ről 17 százalékra. Az óvodák és szakképző programok esetében is jelentős volt a növekedés, ezekben a programokban az egyházi részesedés 2022-re 10 százalék körülire nőtt. Ezzel párhuzamosan az egyéb nem állami iskolák részesedése a középfokú oktatásban, ezen belül a szakképző programokban jelentősen visszaszorult. A gimnáziumok, általános iskolák és óvodák esetében csekély mértékben nőtt az egyéb nem állami iskolák részaránya.

19. ábra: Nem állami fenntartású intézményben tanulók aránya oktatási szintenként (2010–2022)

A C3.2. indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.2.xlsx>

20. ábra: A nem állami fenntartású intézményben tanulók aránya középokon programtípus szerint (2010–2022)

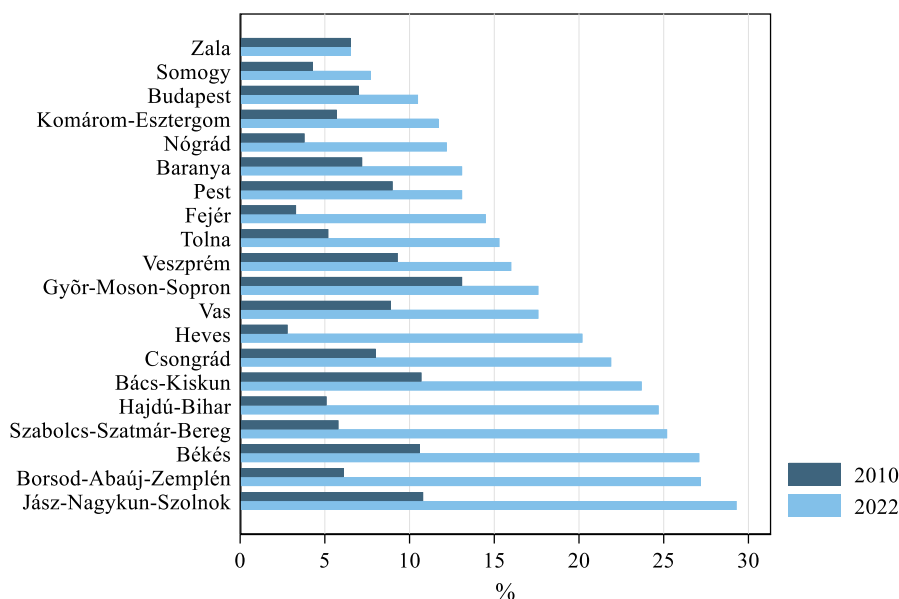

A C3.2. indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.2.xlsx>

Az általános iskolák esetében az egyházi iskolák térnyerése jelentős változásokkal járt az iskolahálózatban, ugyanakkor földrajzilag nagyon heterogén módon ment végbe. Komoly mértékben átrendeződött az egyházi iskolák területi megoszlása (21. ábra). Egy kivétellel minden megyében nőtt az egyházi általános iskolák aránya. A növekedés Kelet-Magyarországon volt a legnagyobb. Míg 2010-ben nem volt markáns különbség ebben a tekintetben Kelet- és Nyugat-Magyarország között, 2022-ben a keleti megyék azok (Nógrád kivételével), ahol kiemelkedő az egyházi iskolák részesedése. Ebben a nyolc megyében mindenhol a diákok legalább egyötöde egyházi általános iskolában tanul.

Ezzel egyidejűleg átalakultak a településtípusok közötti különbségek is (22. ábra A panel). Minden településtípusban nőtt az egyházi iskolák részesedése. 2010-hez hasonlóan 2022-ben is a vidéki városokban a legmagasabb az egyházi arány, ugyanakkor a kisebb vidéki városokban és a falvakban volt kiugróan magas a növekedés üteme (2,5-szeres és több mint 5-szörös). 2022-ben a megyei jogú városokban az alapfokon tanulók közel egyötöde, a kisebb vidéki városokban pedig a diákok majdnem egynegyede egyházi iskolában tanult. A falvakban 10 százalék fölé nőtt az arány, így ott kicsit magasabb volt, mint Budapesten.

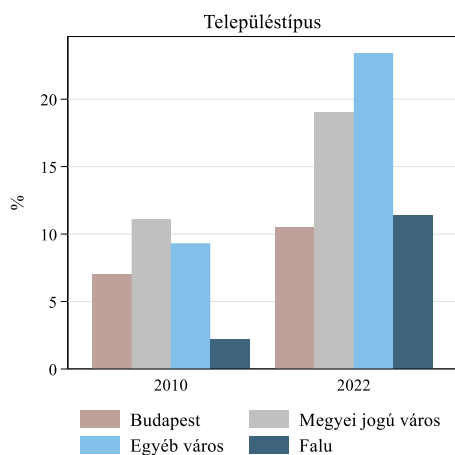
21. ábra: Egyházi fenntartású általános iskolában tanulók aránya megyénként, 2010 és 2022

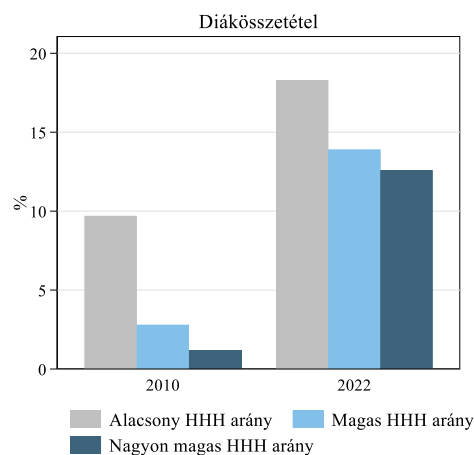
A C3.2. indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.2.xlsx>

22. ábra: Egyházi fenntartású általános iskolában tanulók aránya a településtípus és a diákösszetétel szerint, 2010 és 2022

A

B

A C3.2. indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.2.xlsx>

Nemcsak az egyházi iskolák földrajzi koncentrációja, de az iskolarendszerben elfoglalt helye is megváltozott, amit jól mutat az egyházi iskolák részesedésének változása az általános iskolák diákösszetétel szerinti csoportjaiban (22. ábra **B** panel). 2010-ben az egyházi iskolák szerepe a „jó” diákösszetételű iskolákra korlátozódott; az országos átlagnál magasabb HHH arányú iskolák csoportjában nagyon alacsony volt az egyházi iskolák aránya. 2022-re pont ebben a csoportban

nőtt meg leginkább az egyházi iskolák részesedése. Az arányuk a leginkább hátrányos helyzetű iskolákban is bőven meghaladja a 10 százalékot.

Ez az átrendeződés nyilvánvalóan nem független a területi és településtípus szerinti változásoktól. Az egyházi iskolák részesedésének kiugró növekedése a kisebb településeken és Kelet-Magyarországon, ahol magasabb a HHH diákok aránya az országos átlagnál, természetes módon együtt jár a hátrányos helyzetű iskolák számának növekedésével. Ugyanakkor ezek a változások azt is jelzik, hogy az egyházi fenntartók szerepvállalása nem korlátozódik már a jómódú diákok iskoláira.

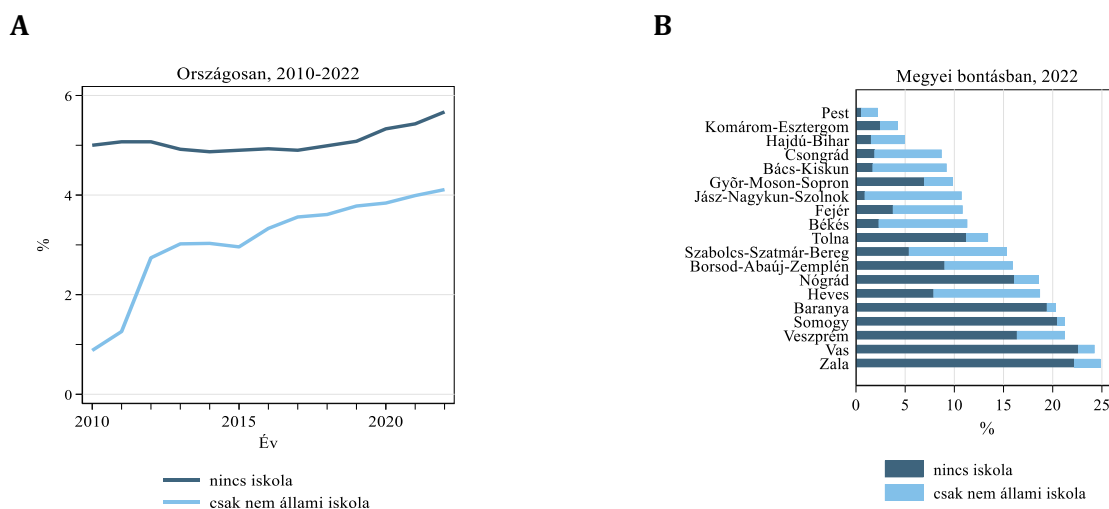
Fontos megjegyezni, hogy az egyházi általános iskolák helyi iskolahálózatokban betöltött szerepe, és ennek változása aligha írható le néhány indikátor alapján, ez sokkal részletesebb vizsgálatokat igényel. Elképzelhető például, hogy a magas HHH arányú kelet-magyarországi új egyházi iskolák egy része a helyi iskolapiacra belül nem számít „rossz” összetételű iskolának⁵. Az indikátorok alapján annyit mondhatunk, hogy az egyházi iskolák az iskolarendszerben betöltött szerepe megváltozott, összetettebbé vált.

Az egyházi iskolák növekvő száma sok településen növeli a szülők választási lehetőségeit. Ez azonban nem minden esetben van így, a falvakban sok esetben a település egyetlen iskolája kerül egyházi fenntartásba. Ez az állami iskolákhoz való hozzáférés szűkülésével jár. 2010 és 2022 között 1-ről 4 százalékra nőtt azoknak a diákoknak az aránya, akik olyan településen élnek, ahol csak nem állami általános iskola működik (23. ábra **A** panel). Emellett a diákok közel 6 százaléka él olyan településen, ahol nincsen általános iskolai oktatás, még alsó tagozaton sem. Összességében tehát a diákok közel egytizede lakik olyan településen, ahol nincsen állami iskola. Itt is nagyok a területi különbségek (23. ábra **B** panel), néhány megyében 20 százalék feletti az arány, és vannak megyék, ahol a csak nem állami iskolás településeken élők részaránya önmagában eléri a 10 százalékot.

Az egyházi iskolák sok tekintetben különböznek az állami iskoláktól, ezek közül itt egy szempontot emelünk ki. Az utóbbi évek egyik meghatározó trendje volt a tanárhiány növekedése. Az állami fenntartású általános iskolákban 2015 és 2022 között 2,5-ről 6 százalékra nőtt a betöltetlen álláshelyek aránya, miközben az egyházi iskolákat mintha nem érintette volna a tanárhiány; a betöltetlen álláshelyek aránya az időszak végére sem érte el a 2 százalékot (24. ábra **A** panel). Ennek egyik – de minden bizonnyal nem az egyetlen – magyarázata lehet, hogy az egyházi általános iskolákban ugyanebben az időszakban jelentősen bővült a nyugdíjas pedagógusok alkalmazása. Az arányuk az időszak végére elérte az 5 százalékot, miközben az állami iskolákban 2021-ig fél százalék alatti volt ez az arány, és 2022-ben is csak 2 százalék.

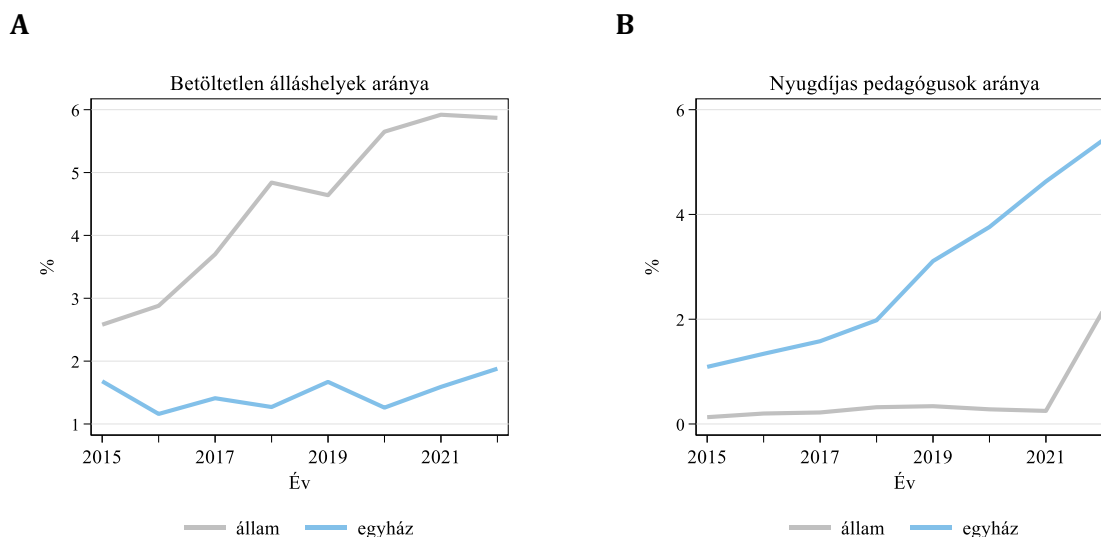
⁵ A magas HHH arányú iskolákban a HHH arány az országos átlagnál magasabb, de nem éri el annak négyszeresét. Az ország számos kistérségében a HHH diákok összességében magas aránya miatt nagyon kevés iskola, vagy akár egyetlen egy sem tartozik az alacsony HHH arányú kategóriába.

23. ábra: Az általános iskola nélküli, és csak nem állami általános iskolával rendelkező településeken élő iskoláskorú népesség aránya (2010–2022)

A C1.5. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.5.xlsx> és C1.9.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.9.xlsx> indikátorok adatai alapján

24. ábra: A betöltetlen pedagógus-álláshelyek százalékaránya az összes pedagógus-álláshely arányában és a nyugdíjas tanárok százalékaránya fenntartók szerint az általános iskolákban (2015–2022)

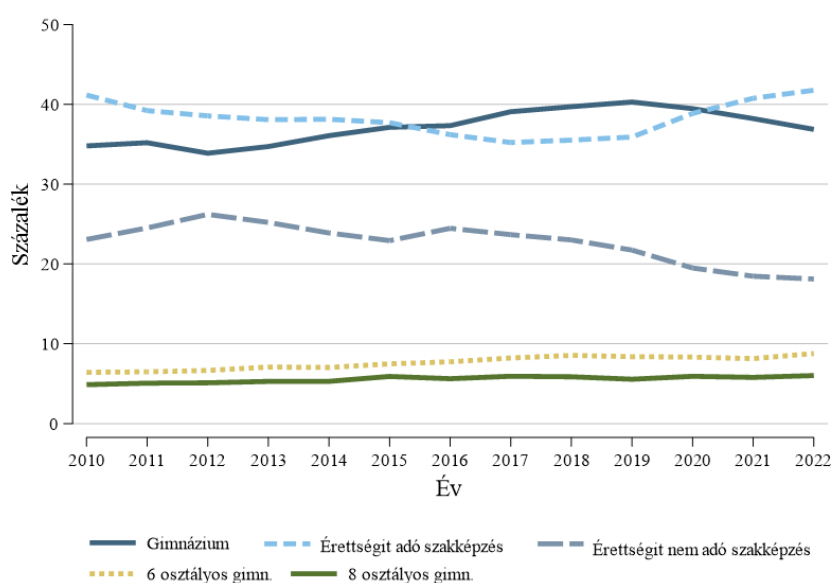

A B2.11. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.11.xlsx> és a B2.6. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.6.xlsx> indikátor adatai alapján

4. A középfokú jelentkezési és továbbtanulási arányok változása

Az elmúlt évtizedben jelentős változások mentek végbe a középfokú jelentkezési és továbbtanulási arányokban (25. ábra). A 2010-es évek elején az érettségit is adó szakképzés volt a legnépszerűbb a középfokú programok közül. Azonban a gimnáziumi jelentkezések aránya 2016 és 2020 között már magasabb volt, mint az érettségit is adó szakképzésé. Ez a folyamat a Covid után megfordult és 2021-22-ben már ismét az érettségit is adó szakképzés a legnépszerűbb program a 8. osztály utáni jelentkezésnél.

25. ábra: A középfokú továbbtanulásra jelentkező tanulók százalékos megoszlása az első helyen történt jelentkezés programtípusa szerint (2010–2022)

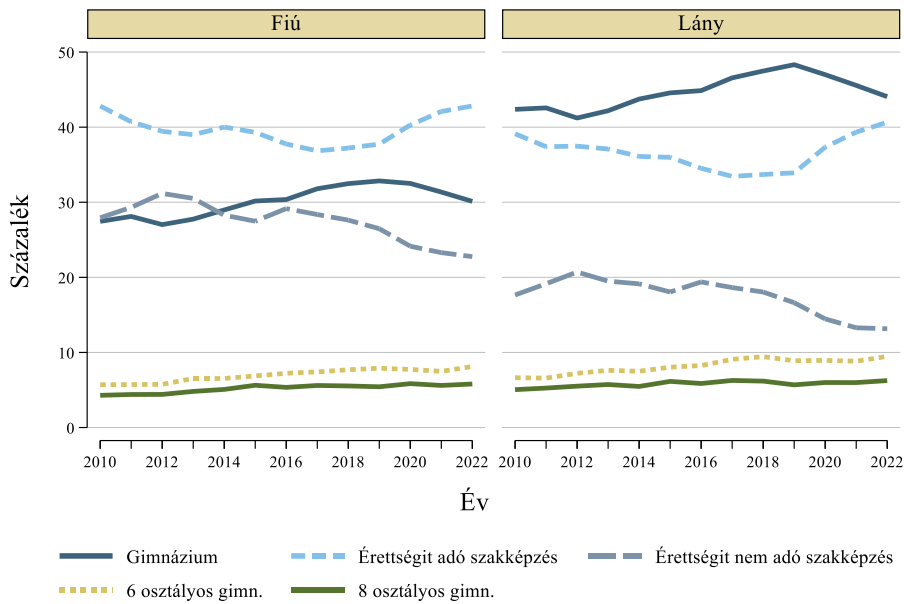

A C2.3 indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.3.xlsx>

Ez a folyamat együtt járt az érettségit nem adó szakképzés népszerűségének csökkenésével is: ezeket a programokat 2016 óta folyamatosan egyre kevesebb 14 éves tanuló jelöli meg első helyen. Míg az időszak elején minden negyedik, 2022-re már csak minden ötödik tanuló szeretett volna első helyen érettségit nem adó szakképzésbe menni.

Az érettségit adó szakképzés népszerűségének visszaforduló növekedése meglepő módon a lányok esetében éppúgy igaz, mint a fiúk esetében (26. ábra). Miközben a lányok esetében az időszak teljes egészében a gimnázium volt népszerűbb, mint az érettségit adó szakképzés, ám 2020 után ez utóbbi programokra a jelentkezések aránya jelentősen megugrott nem csak a fiúk, de a lányok esetében is.

26. ábra: A középfokú továbbtanulásra jelentkező tanulók százalékos megoszlása az első helyen történt jelentkezés programtípusa és nemek szerint (2010–2022)

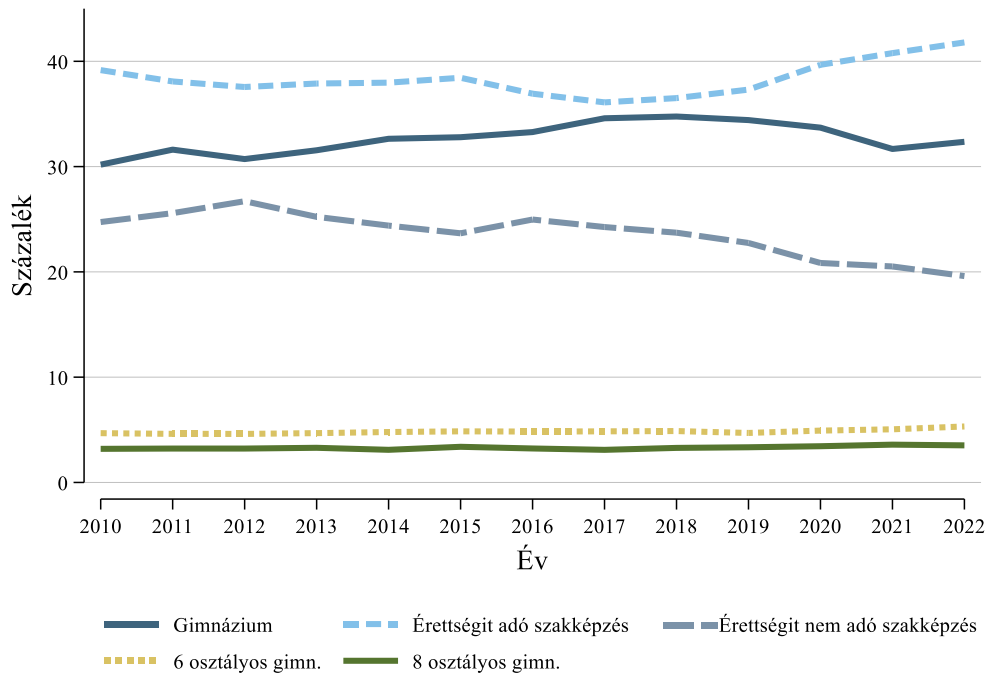

A C2.3 indikátor adatai alapján <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.3.xlsx>

Szemben a jelentkezésekkel, a gimnáziumba felvételt nyert tanulók már a teljes vizsgált időszakban kevesebben voltak, mint az érettségít adó szakképzésbe felvettek (27. ábra). A két arány 2017-ig folyamatosan közeledett egymáshoz, de 2018 óta az érettségít adó szakképzésbe felvett tanulók aránya növekszik, míg a gimnáziumba felvetteké valamelyest csökkent. Az érettségít nem adó szakképzésben 2016 óta folyamatosan csökken a felvételi arány, csakúgy, mint a jelentkezéseknél.

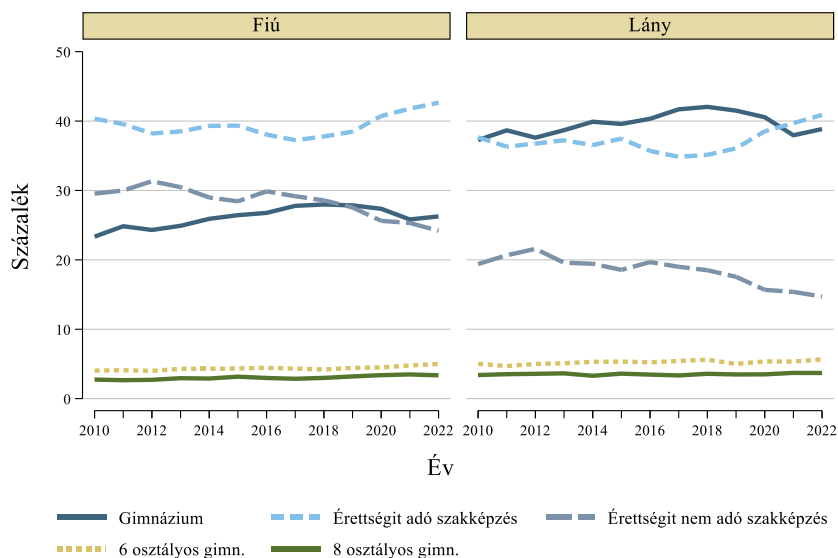
Érdekes módon, 2022-ben először a lányok között is többen tanultak tovább érettségít adó szakképzésben, mint gimnáziumban (28. ábra). 2022 kivételével a teljes vizsgált időszak alatt több lány tanult tovább gimnáziumban, mint érettségít adó szakképzésben, és a gimnázium előnye 2018-ig növekedni látszott. Azonban 2018 után az érettségít adó szakképzésben továbbtanulók aránya mindkét nem esetében növekedni kezdett, olyannyira, hogy 2022-re már a fiúk és a lányok között is itt tanultak tovább többen.

27. ábra: A középfokon továbbtanuló diákok százalékos megoszlása programtípus szerint (2010–2022)

A C2.4. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.4.xlsx>

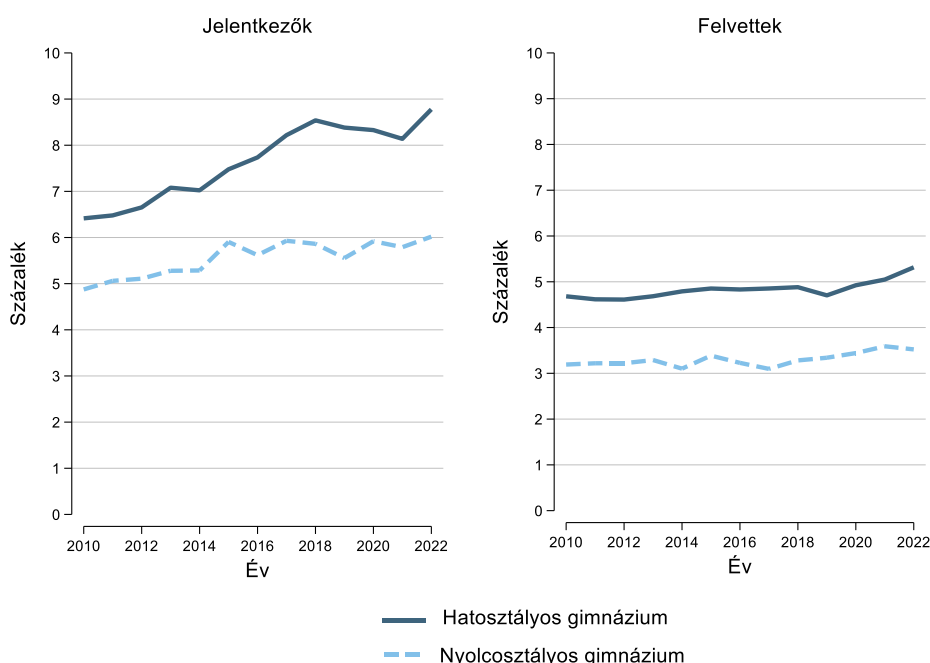
28. ábra: A középfokon továbbtanuló diákok százalékos megoszlása programtípus és nemek szerint (2010–2022)

A C2.4. indikátor adatai alapján: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.4.xlsx>

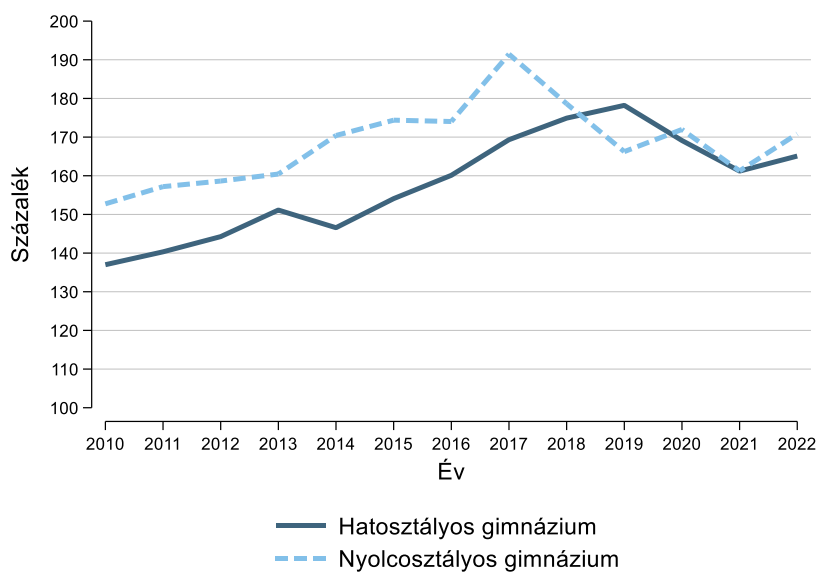
A gimnáziumi, érettségit adó és érettségit nem adó szakképzésbe jelentkezési és továbbtanulási arányok azonban a teljes kép csak egy részét mutatják. A 10 éves kor után kezdődő nyolcosztályos-, illetve a 12 éves kor után kezdődő hatosztályos gimnáziumi programok a tanulók körülbelül 3, illetve 5 százalékát tanítják. A 25. és 27. ábrákon ezek az arányok kicsinek tűnnek, azonban ha rájuk közelítünk, fontos változásokat lehet látni. A 29. ábrán látható, hogy a jelentkezési arányok az elmúlt egy évtizedben folyamatosan növekedtek. Mind a nyolcosztályos-, mind a hatosztályos gimnázium népszerűsége nagymértékben emelkedett: az előbbiben első helyen átlagosan 5 százalék helyett már 6 százaléknyi tanuló jelentkezik, míg az utóbbiba 6,5 százalékról majd 9 százalékra nő a jelentkezési arány. Bár ez az összességében 1, illetve 2,5 százaléknyi növekedés nem tűnik soknak, ha azt is mellé tesszük, hogy a felvettek aránya azonban szinte alig változott, akkor kitűnik, az adott iskolákba való bekerülési verseny jelentősen fokozódott 2010 óta. A 30. ábrán a túljelentkezési arányt, azaz a jelentkezések számát a bekerültek számához viszonyítva, százalékos formában mutatjuk be. A nyolcosztályos gimnáziumokba az időszak átlagában körülbelül 70 százalékkal akartak többen bekerülni, mint ahányan tovább tudtak ott tanulni. Ez az arány 2017-ben volt a legmagasabb, 90 százalék körüli, de 2022-ben ez már „csak” 60 százalék volt. A hatosztályos gimnáziumokba is 60 százalékkal több tanuló akart továbbtanulni, mint ahányan tudtak, de itt a növekedés jelentősebb volt. 2010-ben ugyanis a tanulók csak 40 százaléka nem tudott ilyen iskolába menni, azok közül, akik akartak.

29. ábra: A közép fokú hat- és nyolcosztályos gimnáziumokba továbbtanulásra jelentkezett, illetve felvett tanulók százalékos megoszlása az első helyen történt jelentkezés programtípusa szerint (2010–2022)

A C2.3 és C2.4. indikátor adatai alapján: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.3.xlsx> és <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.4.xlsx>

30. ábra: A középfokú hat- és nyolcosztályos gimnáziumokba való túljelentkezés aránya (2010–2022)

A C2.3 és C2.4. indikátor adatai alapján: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.3.xlsx> és <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.4.xlsx>